

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.11.2023.

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027 (VNS 1/2023 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 13.11.2023.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Janne Huovari, valtiovarainministeriö
- puheenjohtaja, professori Niku Määttänen, Talouspolitiikan arviointineuvosto
- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö
- 1. varapuheenjohtaja Liisa Kulmala, Suomen Luontopaneeli
- professori Otto Toivanen, Helsinki Graduate School of Economics
- puheenjohtaja Markku Ollikainen, Suomen ilmastopaneeli
- johtaja Ari Grönroos, Business Finland Oy
- ekonomisti Jussi Ahokas, BIOS-tutkimusyksikkö
- liiketoiminta-alueen johtaja Erja Turunen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- toimitusjohtaja Harri Laurikka, Bioenergia ry
- tutkimuspäällikkö Juha Lappalainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- asiantuntija Emil Lemström, Metsäteollisuus ry
- johtaja, Elinkeinoasiat Anu Kärkkäinen, Rakennusteollisuus RT ry
- elinkeinoasioiden päällikkö Lauri Muranen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- edunvalvontajohtaja Matias Ollila, Suomen Tuulivoimayhdistys ry
- hallituksen jäsen, rehtori Ilkka Niemelä, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- johtaja Matti Mannonen, Teknologiateollisuus ry

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Valtiontalouden tarkastusvirasto
- UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- Suomen Pankki
- Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Suomen Akatemia
- Suomen Kuntaliitto
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- Energiategollisuus ry
- Keskuskauppakamari
- Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- Suomen Biokierto ja Biokaasu ry
- Työn ja talouden tutkimus LABORE
- professori Roope Uusitalo

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Finanssiala ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Talouden toimintaympäristö

Talousarvio ja julkisen talouden suunnitelma on laadittu olosuhteissa, joissa Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja sitä seurannut energian hintojen nousu, korkea inflaatio ja kohoava korkotaso ovat selkeästi heikentäneet talouden näkymiä Suomessa ja Euroopassa. Suomen osalta huolia kohdistuu erityisesti julkisen talouden kasvavaan alijäämään, viennin vähenemiseen sekä rakenteelliseen kestävyysvajeeseen, kun työikäinen väestö vähenee absoluuttisesti sekä suhteessa työvoiman ulkopuolella olevien määrään. Haasteellisessa taloustilanteessa on tärkeää pyrkiä pitämään huolta kasvun edellytyksistä ja riittävästä panostuksista erityisesti TKI-toimintaan ja osaamiseen sekä puhdasta siirtymää edistäviin investointeihin, kuten puhtaan energian investointeihin.

Talousvaliokunta on tässä lausunnossaan tarkastellut talousarvioesitystä oman toimialansa näkökulmasta ja keskittyen asiantuntijakuulemisessa esiin nousseisiin teemoihin.

Julkisen talouden tilanne ja finanssipolitiikan linja vuoden 2024 talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa

Hallitus esittää vuoden 2024 talousarvion määrärahoiksi 87,9 miljardia euroa, joka on 6,5 miljardia euroa enemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahojen kasvuun vai-

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

kuttavat erityisesti lakisääteiset ja sopimusperusteiset indeksitarkennukset, kohonneet korkomenot sekä lisärahoitukset hyvinvointialueille. Talousarvioehdotus on 11,5 miljardia euroa alijäämäinen, ja alijäämä katetaan uudella velalla. Suomen velkataso ylittää selvästi 60 prosenttia bruttokansantuotteesta ja julkisen talouden suunnitelmassa alijäämän ennustetaan ylittävän 3 prosenttia vuonna 2024. Näin ollen Suomen julkisen talouden tilanne on sellainen, että EU:n finanssipoliittikan säännökset on otettava entistä tarkemmin huomioon. Talousvaliokunta toteaa, että on olemassa aiempaa suurempi riski siitä, että Suomi joutuu lähitulevaisuudessa toteuttamaan EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen mukaisia liiallisen alijäämän prosessin edellyttämiä sopeutustoimia. Tämä voi kaventaa Suomen talouspoliittista liikkumavapautta.

Hallitus esittää hallituskauden aikana toteutettavaksi noin kuuden miljardin euron sopeutustoimet Suomen velkakehityksen kääntämiseksi ja julkisen alijäämän pienentämiseksi. Säästöistä neljä miljardia euroa pyritään toteuttamaan menojen kasvua hillitsemällä ja 2 miljardia euroa talouden kasvua ja työllisyyttä parantavin toimin. Useiden asiantuntijalausuntojen mukaan tavoiteltu sopeutustaso riittää kääntämään velkasuhteen pieneen laskuun vaalikauden lopulla, jos keskeiset talouden ennustamiseen vaikuttavat tekijät kehittyvät siten kuin talousarviota tehtäessä on oletettu. Talousvaliokunta yhtyy useissa asiantuntijalausunnoissa esitettyyn näkemykseen siitä, että sopeutus on tarpeen ja sopeutustavoite on realistisesti mitoitettu. Talouden epävarmuuksien vuoksi on kuitenkin mahdollista, että suunniteltujen toimien lisäksi tarvitaan vielä lisää toimia. Ei ole myöskään mahdollista saada velkatasoa pysyvästi laskevalle uralle yhden vaalikauden aikana.

Hallitus on ohjelmassaan sitoutunut siihen, että kokonaisveroaste ei nouse. Useissa asiantuntijalausunnoissa kiinnitetään huomiota siihen, että talousarvio on esitettyjen leikkausten jälkeenkin lievästi elvyttävä. Erityisesti talousarvioon sisältyvien veroluontoisten työttömyysvakuutusmaksujen puolittaminen alentaa veroastetta hallituskauden aikana ja vähentää verotuottoja. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että verotusta koskevat linjaukset mitoitetaan ja kohdennetaan niin, että niiden haitalliset vaikutukset kasvuun ja työllisyyteen jäävät mahdollisimman pieniksi. Suomen ja muiden Pohjoismaiden veroaste on kansainvälisesti vertailtuna erittäin korkea, ja sen vuoksi mahdollisuudet ratkaista budjettialijäämä verotusta korottamalla ovat rajalliset ilman että talouden kasvu ja kilpailukyky heikkenevät.

Vuoden 2024 talousarvioesityksessä bruttokansantuotteen kasvuksi on ennustettu 1,2 prosenttia. Ennuste perustuu siihen, että työllisyyden oletetaan pysyvän vahvana, inflaation ennustetaan hidastuvan ja kansalaisten ostovoiman kohenevan. Useissa asiantuntijalausunnoissa kiinnitetään huomiota siihen, että valtiovarainministeriön ennuste ensi vuodelle on selvästi optimistisempi kuin useiden muiden ennustelaitosten kasvuennusteet. Talousvaliokunta huomauttaa, että talouden kasvunäkymiin liittyy paljon epävarmuustekijöitä, ja lisäksi Suomen talouskasvun kehitykseen vaikuttaa olennaisesti se, miten Euroopan talous ja erityisesti suomalaisen vientiteollisuuden kannalta tärkeimpien kohdemaiden taloudet kehittyvät. Valiokunta toteaa myös, että talousarvioesityksen valmistumisen jälkeen useilla toimialoilla tilauskannat ja vientiteollisuuden näkyvät tulevan talven ja kevään osalta ovat edelleen heikentyneet.

Talousvaliokunta korostaa yksityisten investointien keskeistä merkitystä Suomen talouskasvun ja tuottavuuskehityksen vauhdittajina ja pitää tärkeänä huolehtia siitä, että Suomi on houkutteleva investointiympäristö sekä suomalaisille että ulkomaisille yrityksille. Valiokunta toteaa, että jul-

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

kisen talouden suunnitelmaan ja vuoden 2024 talousarvioehdotukseen sisältyvillä tutkimus- ja kehitystoimintaa sekä lupamenettelyjen sujuvoittamista koskevilla panostuksilla on olennainen merkitys, kun pyritään lisäämään yritysten mahdollisuuksia ja halukkuutta investoida Suomeen. Valiokunta pitää kuitenkin suurimpien kauppablokkien aiempaa aggressiivisempaa valtiontuki-politiikkaa investointien kohdentumisen näkökulmasta huolestuttavana. Esimerkiksi Yhdysvaltojen IRA-paketti ja EU:n tilapäiset valtiontukisäännöt mahdollistavat suurten valtiontukien myöntämisen yrityksille entistä kevyemmin perustein. Tämä on haitallinen kehitys Suomen ja markkinoiden toimivuuden kannalta ylipäätään, koska eri maat kilpailevat investoinneista yhä aggressiivisemmin valtiontukien avulla. Tilanne on otettava realistisesti huomioon, eikä Suomella ole pienenä ja avoimena taloutena ole resursseja pärjätä tässä kilpailussa.

Suomen talouskasvun edellytykset nojaavat vahvasti uusien puhdasta siirtymää edistävien innovaatioiden ja teknologioiden kehittämiseen ja kaupallistamiseen. Tämä edellyttää uudenlaista osaamista ja riittävästi osaavaa työvoimaa. Talusvaliokunta toteaa, että hallitusohjelman tavoite nostaa korkeakoulutettujen osuus mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä ja korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseen osoitettu lisärahoitus ovat tästä näkökulmasta ehdottoman tarpeellisia. Todennäköisesti jatkossa kuitenkin tarvitaan vielä lisää toimenpiteitä, jotta tämä hallitusohjelman tavoite saavutetaan. Koulutukseen tehtävien panostusten lisäksi on tärkeää helpottaa myös työvoiman liikkuvuutta ja purkaa kannustinloukkuja. Osaavaa työvoimaa tarvitaan myös ulkomailta. Tältä osin tilanne on haasteellinen, koska myös muissa maissa on pulaa osaajista ja maat kilpailevat osaavasta työvoimasta ja investoinneista.

Panostukset TKI-toimintaan

Tavoitteena on nostaa Suomen T&K-menot neljään prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteen vuoteen 2030 mennessä. Nämä linjaukset ja panostukset perustuvat edellisen hallituskauden lopulla parlamentaarisen TKI-työryhmän esityksen perusteella hyväksytyyn T&K-rahoituslakiin. T&K-rahoituslain ja vuoden 2023 alusta voimaan tulleen T&K-lisäverovähennyksen tavoitteena on parantaa talouden tuottavuutta ja kannustaa yrityksiä lisäämään T&K-toimintaansa ja niihin liittyviä investointeja.

Julkisen talouden suunnitelma sisältää merkittäviä panostuksia kasvuun ja innovaatioihin vuosikymmenen loppuun mennessä T&K-rahoituslaissa edellytetyn mukaisesti. Lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuoden 2024 talousarvioesityksessä, jossa esitetään noin 2,6 miljardin euron lisärahoitusta T&K-toimintaan. Talusvaliokunta katsoo, että T&K-rahoituslaissa asetettujen tavoitteiden määrätietoinen, johdonmukainen ja pitkäjänteinen toteuttaminen on välttämätöntä Suomen talouden tuottavuuden sekä suomalaisten yritysten kilpailukyvyyn vahvistamiseksi. Valiokunnan näkemyksen mukaan Suomen TKI-toimintaa tulee koordinoita ja seurata systemaattisesti myös parlamentaarisella tasolla.

Talusvaliokunta yhtyy useissa asiantuntijalausunnoissa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan julkinen rahoitus ja julkiset T&K-investoinnit tulee suunnata niin, että ne lisäävät mahdollisimman tehokkaasti yksityisiä investointeja. Valiokunta korostaa yksityisten investointien keskeistä merkitystä Suomen T&K-tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta ja toteaa, että Suomen tulee kyetä tekemään strategisia valintoja sekä panostamaan sellaisiin lupaaviin teknologiaosaamisen alueisiin, joilla se pystyy parhaiten hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Näitä ovat esimerkiksi

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

langattomat tietoverkot 5G ja 6G, kvanttitekniologia sekä biotekniologia ja uudet materiaalit. Lisäksi valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin välttämättömänä panostaa innovaatioiden nopeaan skaalaamiseen ja kaupallistamiseen, jotta ensimmäisten toimijoiden kilpailuedut markkinoilla voidaan hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti.

Talousarviossa merkittävä osuus T&K-rahoituksen lisäyksistä kohdennetaan Business Finlandille ja Suomen akatemialle. Useissa asiantuntijalausunnoissa kohdennuksia pidetään oikeina ja toimivina T&K-rahoituslain tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta. Joissain asiantuntijalausunnoissa kuitenkin katsotaan, että rahoitus kohdistuu liiaksi yritysvetoiseen toimintaan ja että panostukset korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten perusrahoitukseen ovat riittämättömät, jotta eri alojen osaajapulaan pystyttäisiin vastaamaan tehokkaasti. Talousvaliokunta viittaa saamiinsa asiantuntijalausuntoihin ja pitää talousarvioehdotuksen mukaisia kohdennuksia T&K-rahoituslain tavoitteiden näkökulmasta perusteltuina. Valiokunta kiinnittää huomiota korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten perusrahoituksen riittävyyteen ja korkeakoulujen keskeiseen merkitykseen tulevaisuuden osaajien kouluttamisessa sekä laadukkaassa ja pitkäjänteisessä perustutkimuksessa, joka on kilpailukykyisen kehitys- ja innovaatiotoiminnan perusta. Tämä myös toteutuu ensi vuoden talousarvioesityksessä ja julkisen talouden suunnitelmassa. Valiokunta pitää myös erittäin tärkeänä huolehtia siitä, että tutkimus- ja kehittämistoimintaan varattua lisärahoitusta hyödynnetään mahdollisimman suunnitelmallisesti, tehokkaasti ja pitkäjänteisesti yliopistojen, tutkimuslaitosten ja yritysten yhteistyössä ja yhteisessä tutkimuksessa.

Talousvaliokunta pitää myönteisenä, että talousarviossa varataan korkeakouluille ja valtion tutkimuslaitoksille selkeä määräraha EU-hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen. Vastinrahoituksella kannustetaan niitä osallistumaan aiempaa laajemmin EU-hankkeisiin. Talousvaliokunta katsoo, että vastinrahoituksen jakoperusteiden tulee olla ennakoitavat, läpinäkyvät ja myös uusia toimijoita kannustavat, jotta suomalaiset toimijat voivat pärjätä tiukassa kilpailussa EU-rahoituksesta.

Energia ja ilmasto

Venäjänsä hyökkäyssodan aiheuttaman energian tarjontashokin ja sitä seuranneen energian hintojen nousua kompensoivien toimenpiteiden jälkeen julkisen talouden suunnitelmassa ja vuoden 2024 talousarviossa panostetaan erityisesti energiamurroksen edellyttämiin pidemmän aikavälin toimiin. Puhdas siirtymä tarjoaa ilmastohyötyjen lisäksi merkittävän mahdollisuuden parantaa tuottavuutta, lisätä investointeja ja siten parantaa talouden kasvua ja kilpailukykyä. Tämä kuitenkin edellyttää, että yritysten investointiympäristö säilyy ennustettavana ja vakaana. Talousvaliokunta pitää talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnitelman mukaisia panostuksia puhtaan energian tuotantoon ja lupamenettelyjen sujuvoittamiseen oikeasuuntaisina, koska niillä pyritään vahvistamaan kasvun edellytyksiä ja luomaan yrityksille entistä ennustettavampi investointiympäristö.

Hallitusohjelman mukaan merkittävä osa EU:n ja Suomen T&K-rahoituksesta tulee suunnata puhtaan energian kehittämistä ja käyttöönottoa nopeuttaviin hankkeisiin. Talousarviossa osoitetaan määrärahoja hallitusohjelman linjausten mukaisesti esimerkiksi pienydinvoimaloiden tutkimus- ja kehitystyöhön sekä hiilidioksidin talteenottoa koskeviin investointeihin. Valiokunta yhtyy talousarvion linjaukseen ja useissa asiantuntijalausunnoissa esitettyyn näkemykseen, jonka

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

mukaan tuet tulee suunnata uusien energiatekniologioiden kehittämiseen ja käyttöönottoon. Tämä tukee tavoitetta saada korkeaa arvonlisää pääomille, ja lisäksi se mahdollistaa puhdasta siirtymää edistävien toimenpiteiden toteuttamisen mahdollisimman teknologianeutraalisti, kustannustehokkaasti ja ilman merkittäviä haitallisia markkinavaikutuksia.

Talousvaliokunta viittaa julkisen talouden suunnitelmaan, jossa tunnustetaan tuulivoiman keskeinen merkitys investoinneille. Suorien aluetalousvaikutusten ohella puhdas tuulivoimasähkö on keskeinen tekijä myös puhtaiden teknologian investointien, kuten vetytuotannon investointien, houkuttelemiseksi Suomeen. Talousvaliokunta pitää asiantuntijalausuntojen tavoin positiivisena, että hallitus on käynnistänyt selvitystoimia myös Suomen merituulivoimapotentiaalin hyödyntämiseksi entistä tehokkaammin. Lisäksi tulisi huolellisesti selvittää mahdollisuudet hyödyntää tuulivoimaa Itä-Suomessa nykyistä laajemmin, huomioiden kuitenkin tarkoin puolustuspoliittiset näkökohdat ja aluevalvontaan liittyvät vaatimukset.

Muutamassa asiantuntijalausunnossa tuodaan esiin bioenergian tuotantoon kohdistettuihin määrärahoihin liittyvät epävarmuudet ja soveltamisalarajaukset sekä hallinnolliset kustannukset, jotka monimutkaistavat esimerkiksi biokaasun tuotantoon kohdistuvien investointien toteuttamista. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että määrärahoja koskevat linjaukset ovat selkeitä niin, että yrityksillä on investointipäätöksensä tueksi pitkäkestoisesti mahdollisimman tarkka ja ennakoitava käsitys siitä, mitä talousarvioesitys bioenergia-alan yritysten näkökulmasta konkreettisesti mahdollistaa.

Talousvaliokunta kannattaa hallituksen esittämiä panostuksia lupamenettelyjen ja niitä koskevien muutoksenhakujen nopeuttamiseksi. Asiantuntijalausuntojen mukaan Suomessa on noin 20 miljardin euron arvosta investointihankkeita, jotka odottavat lupapäätöksiä tai ovat muuten viivästyneet luvitukseen liittyvien epävarmuuksien takia. Tilanne edellyttää pikaista korjaamista, jotta voidaan turvata Suomen houkuttelevuus investointikohteena sekä suomalaisille että ulkomaalaisille puhtaan energian investoinneille sekä muille puhdasta siirtymää ja kiertotaloutta edistävälle investoinneille. Valiokunta korostaa, että lupamenettelyjen nopeuttaminen tulee toteuttaa niin, ettei hankkeen ympäristövaikutuksia koskevan arvioinnin laatu huonone ja merkitys päätöksenteossa vähene.

Muutamassa asiantuntijalausunnossa pidetään huolestuttavana, että vaikka talousarviossa esitetään huomattavia panostuksia energiamurrokseen ja puhtaaseen energiaan, luontokadon torjumiseen on varattu selvästi aiempaa vähemmän määrärahoja. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön energiataukiin varatut määrärahat ovat pienemmät kuin vuoden 2023 talousarviossa, ja myös hiilidioksidin talteenottoa varten tarkoitettujen teknisten nielujen kehittämiseen tarkoitettujen panostukset ovat toistaiseksi vaatimattomat. Talousvaliokunnan näkemyksen mukaan on ymmärrettävää, että tiukka julkisen talouden tilanne heijastuu laajasti eri toimintoihin. Valiokunta pitää tärkeänä Suomen talouskasvun, kilpailukyvyn sekä ilmasto- ja ympäristötavoitteiden näkökulmasta merkityksellisten puhtaan energian investointien sekä puhdasta siirtymää ja kiertotaloutta edistävien investointien toteutumista.

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

Rakennusala ja asuntorakentaminen

Vaikka työllisyys on edelleen muutoin pysynyt korkealla tasolla, asuntotuotanto on vähentynyt ja sen myötä rakennusalan työllisyystilanne on heikentynyt nopeasti. Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan Suomessa aloitetaan vuonna 2023 noin 16 000 asunnon rakentaminen, joista valtion tukemia ARA-asuntoja on noin 7 000 ja vapaarahoitteisia asuntoja 9 000. Vuonna 2020 julkistetun selvityksen mukaan asuntojen tarve kuitenkin kasvaa edelleen ja vuosittain tarvittaisiin noin 30 000—35 000 uutta asuntoa. Asiantuntijalausuntojen mukaan asuntorakentamisen vähäisyys tulee näkymään parin vuoden kuluessa niukkuutena markkinoilla, mikä vaikuttaa haitallisesti esimerkiksi työvoiman liikkuvuuteen ja osaavan työvoiman saatavuuteen.

Talousvaliokunta tunnistaa rakennusalan ja asuntorakentamisen keskeisen merkityksen talouden toimivuuden ja työllisyyden näkökulmasta. Valiokunta viittaa saamaansa asiantuntijalausuntoon, jonka mukaan asuntorakentamisessa verojen ja veroluontoisten kulujen osuus on 46 prosenttia. Näin ollen rakentamisen vähenemisellä on merkittäviä vaikutuksia myös valtion verotuloihin. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että tilannetta seurataan tarkasti ja ollaan valmiita ryhtymään nopeasti toimenpiteisiin, jos heikko tilanne asuntokaupparakennusmarkkinoilla jatkuu pidempään tai huononee entisestään.

Muuta

Matkailu. Talousarvioesityksen mukaan Business Finlandin yhteydessä toimivan Suomen matkailunedistämisenorganisaation Visit Finlandin rahoitusta leikataan yli kolmanneksella kahden vuoden aikana eli 14,8 miljoonasta eurosta 9,8 miljoonaan euroon. Talousvaliokunta toteaa, että näin suurella määrärahojen vähennyksellä on väistämättä vaikutuksia Suomen matkailuelinkeinon toimintaedellytyksiin, jotka ovat jo aiemmin olennaisesti heikentyneet koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan seurauksena.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, VN TEAS. Useissa asiantuntijalausunnoissa kiinnitetään huomiota siihen, että valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaan (VN TEAS) ei talousarvioesityksessä osoiteta määrärahoja. Aiempina vuosina VN TEAS-rahoituksen turvin ministeriöiden tutkimus- ja selvityshankkeita on rahoitettu noin 9 miljoonalla eurolla vuosittain. Talousvaliokunta toteaa, että talousarvioesitys ei sisällä korvaavaa rahoitusta eikä ole selvää, miten ministeriöiden selvitystarpeisiin vastataan jatkossa, etenkin kun useiden hallinnonalojen määrärahat vähenevät.

Kokoavia huomioita

Julkisen talouden suunnitelma ja vuoden 2024 talousarvioesitys merkitsevät noin 6 miljardin euron säästöjä valtion menoihin kuluvan hallituskauden aikana. Talousvaliokunta katsoo, että ehdotetut sopeutustoimenpiteet ovat välttämättömiä julkisen talouden tervehdyttämiseksi pitkällä aikavälillä. Valiokunta yhtyy hallituksen näkemykseen, jonka mukaan talousarvion mukaista rahoitusta tulee kohdentaa erityisesti talouden tuottavuutta parantaviin toimiin eli sellaiseen innovatiiviseen toimintaan, jolla pystytään tuottamaan paljon arvonnäköistä pääomalla ja työllä ja jossa kokonaistuottavuus on korkea. Suomen mahdollisuudet parantaa talouden tuottavuutta perustuvat suureksi osaksi osaamiseen, ja sen vuoksi voimavaroja on suunnattava entistä enemmän juuri

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

osaamisen kehittämiseen sekä TKI-toimintaan. T&K-rahoituksen kohdentamisessa pitää pyrkiä teknologianeutraalisuuteen ja kustannustehokkuuteen sekä innovaatioiden skaalaamiseen ja niiden kaupallistamiseen. Näin mahdollistetaan myös puhtaan ja digitaalisen siirtymän sekä kiertotalouden ratkaisujen eteenpäin vieminen Suomen taloutta ja kilpailukykyä vahvistavalla tavalla.

Epävakaan geopoliittisen tilanteen vuoksi talouden kehitykseen liittyy kasvavaa epävarmuutta, joka vaikuttaa koko Euroopan ja maailman talouden kehitykseen ja kiristää eri maiden välistä kilpailua. Puhtaan teknologian ja energian investointeja houkutellaan massiivisin kansallisin investointi- ja tuotantotukipaketein muun muassa Euroopan unionin isoihin maihin sekä Yhdysvaltoihin. Suomella ei ole mahdollisuutta vastaaviin tukijärjestelyihin ja sen vuoksi panostukset investointeja kannustavaan ja ennakoitavaan toimintaympäristöön ovat keskeisessä roolissa, kun kilpaillaan Suomelle tärkeistä investoinneista muiden maiden kanssa. Talousvaliokunta toteaa, että hallitusohjelman mukainen Suomeen ulkomaisia investointeja houkutteleva uusi investointinyrkki tulisi saada nopeasti toimimaan. Näin mahdollistetaan muun muassa entistä räätälöidympien keinojen suunnittelu ja toteuttaminen Suomen kannalta keskeisten yksittäisten investointihankkeiden osalta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
varapuheenjohtaja Ville Kaunisto kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Antti Kangas ps
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkyne sd
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Teemu Kinnari kok (osittain)
varajäsen Juha Mäenpää ps
varajäsen Riitta Mäkinen sd

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johanna Rihto-Kekkonen

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Talous- ja elinkeinopolitiikka

Hallituksen talouspolitiikassa korostuvat leikkaukset ja poissaolollaan loistavat kasvupolitiikka ja kunnianhimoinen elinkeinopolitiikka. Talouskasvun ja työllisyyden edellytysten vahvistaminen on hallituksella heikkoa tilanteessa, jossa talouskasvun ennusteet heikkenevät. Suomi on taantumassa, eikä talouskasvua ole odotettavissa kuin aikaisintaan vuoden 2024 alkupuolella. Monet merkit viittaavat VM:n ennustamaa huonompaan kehitykseen. Asuinrakentamisen rinnalla myös teollisuusinvestoinnit putoavat tulevina kuukausina merkittävästi. Suomen tärkeimmän vientimarkkinan Euroopan talouskasvu on hiljentynyt ja erityisesti tärkeimmän vientimaamme Saksan teollisuus on vaikeuksissa. Epävakaa maailmanpoliittinen tilanne lisää epävarmuutta ja huolia taloudessakin.

Merkittävä ongelma hallituksen politiikassa on sen tietopohjan ohuus. Tämä näkyy jo valtion talousarviossa. Siitä puuttuvat tieto ja perusteelliset arvioinnit esitettyjen toimenpiteiden sosiaalisesta ja ekologisesta kestävydestä. Vastuullinen julkinen taloudenpito edellyttää tietopohjan ja ohjauksyvyn harppauksenomaista parantamista. Tätä vasten on erikoista, että esimerkiksi Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta lakkaa kokonaan. Hallituksen talouspolitiikka painottuu vahvasti julkisten menojen karsimiseen ja se jättää kaksi muuta tärkeää sopeutuskeinoa huomiotta. Erityisesti tulopuolen vahvistaminen verotuksen avulla loistaa poissaolollaan hallituksen talouspolitiikassa. Seuraavan neljän vuoden aikana Suomen kokonaisveroaste on laskemassa jyrkästi ja vaalikauden lopussa veroaste painuu yhtä matalalle tasolle kuin vuonna 1987. Vaikka hallitus ei pyrkisi nostamaan kokonaisveroastetta, tulisi kokonaisveroasteen lasku vähintään pyrkiä estämään. Kokonaisveroasteen laskeva trendi pahentaa kestävyysvajeen ongelmaa, sillä vuodesta 2022 vuoteen 2027 mennessä kokonaisveroasteen arvioidaan laskevan yhteensä n. 2,9 %, mikä vastaa vuoden 2027 arvioidussa bruttokansantuotteessa noin 9,5 miljardia euroa. Hyvinvointivaltion turvaaminen edellyttää vääjäämättä verrattain korkeaa verotuksen tasoa.

Ennusteen mukaan hintojen ja korkojen nousu on vähentänyt kotitalouksien kulutusta ja investointeja, eikä Suomen talous kasva vuonna 2023 edellisvuodesta. Talouskasvu oli Suomessa alkuvuonna yllättävän hyvä palveluiden kasvun ansiosta. Teollisuuden tilanne on kuitenkin selvästi heikompi ja rakentaminen on syvässä laskussa. Asuntoluottojen korkojen nopea nousu on lamauttanut asuntomarkkinoita. Uudet asunnot eivät ole menneet kaupaksi aiempaan tahtiin ja niiden rakentamisen aloituksia on lykätty. Tällä hetkellä uudisrakentaminen on laskemassa lähes samaa vauhtia kuin finanssikriisin aikaan. Rakennusalan konkurssien määrä on 1990-luvun lamaa vastaavassa tilanteessa — rakennusalan yrityksiä on mennyt konkurssiin keskimäärin yksi päivässä kuluvan vuoden maaliskuusta asti. Alan työllisyyden ennakoidaan heikkenevän jopa 40 000 työllisellä, kun suhdannekuopan pohja aikanaan saavutetaan. Tuotannollisissa investoinneissa näkymät ovat valoisimmat kuin asuntorakentamisessa, vaikka niidenkin määrä tänä vuonna laskee. Suomeen on suunnitteilla poikkeuksellisen suuri määrä tuulivoimainvestointeja ja sen tuottamaa halpaa ja puhdasta energiaa hyödyntäviä tuotantolaitosinvestointeja, esimerkiksi vedyn ja teräksen tuotantoon.

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp Eriävä mielipide 1

Nyt on oikea aika panostaa kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon ja tässä on hyödynnettävä valtion asuntorahastoa ja Aran asuntotuotannon välineitä erityisesti perusparannuksiin ja korjausrakentamiseen panostamalla ja erityisryhmien investointiavustusta korottamalla, koska siellä on hankkeita jonossa odottamassa avustuspäätöstä. Näin rakentamisen suhdannekuoppaa saadaan loivennettua ilman, että valtion täytyy ottaa rakennusalan elvyttämiseen lisää velkaa. ARA-tuotannon määrä on ollut viime vuosittain noin 9 000 asuntoa. Viime vuonna tuotannossa jäätiin alle 6 000 asuntoon.

Ekologinen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen pohjaava kokonaisnäkemys tarvitaan perustaksi aktiiviselle ja suunnitelmalliselle finanssi-, innovaatio- ja teollisuuspolitiikalle. Suomi tarvitsee talouden rakennemuutoksen, mutta se on tehtävä hallitusti ja yhtä aikaa moninaiisiin haasteisiin vastaten.

Suomalainen teollisuuspolitiikka tulee päivittää vastaamaan tämän päivän haasteisiin. Elämme kompleksisten ja monimutkaisten kriisien maailmassa, jossa on tarve vauhdittaa vihreää siirtymää ja lisätä investointeja ja samaan aikaan vastata geopolitiittisiin jännitteisiin. Koordinoidulle ja valtion aktiiviselle roolille perustuvalla teollisuuspolitiikalla on tarve. Valitettavasti hallituksen suunnittelemat toimet kuitenkin lähinnä heikentävät edellytyksiä harjoittaa strategista teollisuuspolitiikkaa. Hyvä esimerkki tästä on hallituksen suunnitelma yhdistää valtion Ilmastorahasto, Business Finland Venture Capital ja Oppiva Invest osaksi Teollisuussijoitusta ilman selkeää visiota tulevan toimijan roolista teollisuuspolitiikassa. Uudistuksessa samalla valtaosa Ilmastorahaston varallisuudesta siirtyy Valtioneuvoston kanslialle. Tämä on yksi esimerkki hallituksen kyvyttömyydestä vastata Suomen vihreän teollisuuspolitiikan tarpeisiin samalla, kun kansainvälinen kilpailu kiihtyy ja Eurooppa uhkaa jäädä jälkeen erityisesti Yhdysvaltojen vahvasta kasvusta.

Osaajapula Suomessa jatkuu ja tulee syvenemään merkittävästi seuraavan noususuhdanteen alkaessa. Työikäisen väestön maahanmuuton merkittävä lisääminen on yksi tärkeimmistä keinoista julkisen talouden tasapainon saavuttamiseksi. Hallitus on keskittänyt kaiken tarmonsaa vaikeuttamaan työperäistä maahanmuuttoa, mistä on haittaa niin yrityksille kuin julkiselle taloudelle.

Tutkimus- kehittämis- ja innovaatiopolitiikka

Hallituskaudella 2019—2023 saatiin aikaan vakaa perusta T&K-toiminnan vaikuttavuuden kasvulle. Parlamentaaraisesti sovittu T&K-rahoituksen kasvu-ura ja järjestelmän tasapainoisen kehittämisen suuntaviivat antavat vahvan pohjan pitkäjänteiselle ja ennakoitavalle politiikalle. Marinin hallitus sääti lain valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030. Lisäksi säädettiin yritysten verokannusteista T&K-toimintaan ja luotiin TKI-politiikan suunnittelun ja toimeenpanon ohjaavat periaatteet. Näitä periaatteita ovat mm. ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys, panosten vipuvaikutus, kokonaisvaltaisuus sekä tieteen vapaus sekä tutkimuksen ja koulutuksen laatu.

Hallitus on sitoutunut tavoitteeseen nostaa Suomen T&K-menot neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta (BKT) vuoteen 2030 mennessä. Laki valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024—2030 tuli voimaan 1.1.2023. Tämän nk. T&K-rahoituslain mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan (T&K) valtion talousarvioissa tarkoitetun rahoituksen määrä nousee vuoteen 2030 mennessä 1,2 prosenttiin BKT:sta, edellyttäen, että yritysten T&K-menot

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp Eriävä mielipide 1

kasvavat 2,67 prosenttiin BKT:sta vuoteen 2030 mennessä (yritysten osuus 4 % T&K/BKT-tavoitteesta on 2/3). Valtiovarainministeriön syyskuun 2023 talousennusteen mukaan valtion T&K-rahoituksen tulisi olla noin 4,3 miljardia euroa vuonna 2030. Tämä tarkoittaa noin kahden miljardin euron lisäystä vuoden 2023 talousarvion mukaiseen T&K-rahoituksen kokonaismäärään nähden. Valtion talousarviossa T&K-rahoitusta tulee siten korottaa vuosittain noin 280 miljoonalla eurolla verrattuna vuoden 2023 lähtötasoon. Lakia on sovellettu ensimmäistä kertaa vuoden 2024 talousarvion laadinnassa. Hallitus esittää, että valtion talousarvion mukainen T&K-rahoitus on vuonna 2024 yhteensä noin 2,6 miljardia euroa, missä kasvua vuoteen 2023 verrattuna on noin 280 miljoonaa euroa. Aiemmin tehtyjen päätösten lisäksi (tekninen JTS-suunnitelma 2024—2027) T&K-rahoitusta tulisi lisätä 264 miljoonaa euroa. Hallituksen tekemien T&K-lisäysten kokoluokka on oikea.

Parlamentaarisen TKI-työryhmän työssä on linjattu TKI-järjestelmän kehittämisen kestäviä periaatteita. Järjestelmää tulee kehittää pitkäjänteisesti systeemisenä ja tasapainoisena kokonaisuutena. Julkisen TKI-rahoituksen tulisi kannustaa elinkeinoelämän ja yliopistojen yhteistyöhön sekä tutkimuksen hyödyntämiseen. T&K-rahoituksen lisääminen ennustettavasti ja pitkäjänteisesti luo edellytykset TKI-järjestelmän kehittämiseksi ja osaamis pohjan vahvistamiseksi. Rahoituksen kohdentamisessa tulee huomioida tutkimuksen yhteiskunnallisten vaikutusten monimuotoisuus, aikajänteiden vaihtelu ja myös uteliaisuustutkimuksen rooli TKI-toiminnan tukemisessa.

TKI-toiminta ja sen riittävä rahoitus ovat Suomen kestävä talouskasvun ytimessä. Lainsäädännössä määriteltyjen T&K-lisäysten kohdennus on yksi hallituskauden tärkeistä kysymyksistä. Hyvinvoinnin kasvu perustuu tuottavuuden kasvulle ja tuottavuuden kasvu tulee siitä, että keksitään uusia asioita ja tapoja toimia ja saadaan nämä laajamittaisesti käyttöön. Suomen talouden tuottavuuden kannalta on keskeistä suurten yritysten aktivointi tekemään lisää ja uudistavampaa T&K-työtä. Vain muutama iso yritys käyttää merkittävän osan (yli 10 %) liikevaihdostaan T&K-toimintaan. Pienten ja keskisuurten yritysten panos on saatava kasvuun. Valtion aktiivinen rooli TKI-politiikassa on välttämätön, koska tutkimusten ja valiokunnan saamien asiantuntijalausuntojen mukaan yritysten T&K-investoinnit jäävät yksinään liian pieniksi yleisen edun ja tavoitellun tuottavuuskasvun näkökulmasta. Perustutkimus on koko järjestelmän perusta, myös osajien saatavuudelle ja yritysten toiminnalle. Kaiken ytimessä on innovaatioihin kykenevien ihmisten määrän lisääminen, ilman sitä on turha laittaa julkista rahaa myöskään yksityiseen TKI-toimintaan. T&K-lisärahoituksen vaikuttavaan käyttöön on kiinnitettävä erityistä huomiota. Rahoituksen vaikuttava käyttö edellyttää korkeimmin koulutetun työvoiman määrän nostamista erityisesti yrityksissä. TKI-järjestelmämme perustana tulee olla riittävän vahva ja uutta luova tutkimus pohja. Suomen TKI-järjestelmän tunnistettu ongelma on, että järjestelmämme keskittyy kansainvälisessä vertailussa liikaa valmiiden tuotteiden parantamiseen eikä tuottavuutta kasvattaviin innovaatioihin (OECD 2017).

Asian korjaaminen edellyttää jatkossa kasvavaa panostusta TKI:n markkinoista kauempana olevaan tutkimus pohjaan sekä yritys-yliopistoyhteistyön intensiteetin kasvattamista. Merkittävimmät tieteelliset läpimurrot, halutuin koulutus ja mullistavimmat innovaatiot toteutuvat nykyisin pitkälti korkeimman laadun kansainvälisissä verkostoissa, joihin myös merkittävä kansainvälinen TKI-rahoitus kasautuu. Suomen TKI-järjestelmää on kehitettävä niin, että suurimmat osamiskeskittymät saavuttavat kansainvälisen mittakaavan huomioarvon.

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp Eriävä mielipide 1

T&K-rahoituksen fokus tulee kohdistaa yhteistyöhön, ei toimijoiden väliseen kilpailuun. Vastakainasettelua perus- ja soveltavan tutkimuksen välillä on tärkeää purkaa ja välttää. TKI-ekosysteemin keskuksena on tyypillisesti maailmanluokan tutkimusyliopisto, joka takaa laadun ja vaikuttavuuden kriittisen massan. Tämä houkuttelee lahjakkuuksia, osaajia, yhteistyökumppaneita ja rahoitusta globaalisti. Suomessa tehtävän tutkimuksen taso on korkea, mutta keskeiset verrokkitemat — kuten muut pohjoismaat — ovat Suomea edellä. TKI-rahoitusta tulee jakaa hallituksen esitystä tasapainoisemmin myös korkeakoulujen perusrahoitukseen ja vapaaseen perustutkimukseen. Tämä toteuttaa paremmin parlamentaarisen sovun mukaisia kokonaisvaltaisuuden, ennakoitavuuden ja pitkäjänteisyyden periaatteita.

Energia- ja ilmastopolitiikka

Hallituksen ilmastotoimet eivät ole linjassa keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan (KAI-SU) kirjattujen toimenpiteiden kanssa ja hankaloittavat taakanjakosektorin eli esimerkiksi liikenteen päästövähennystoimia.

Vihreän siirtymän rahoituksen jatkuvuuteen ja kustannustehokkuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota ja osa tuista, kuten energiantensiivisen teollisuuden sähköistämistuki vaatii myös kriittistä arviointia. Sähköistymisen tuki energiantensiiviselle teollisuudelle, 150 miljoonaa euroa nykymuodossaan, ei ohjaa merkittävästi päästöjen vähentämiseen, vaan toimii enemmän suoran tuotantotuen muodossa. Sähkön hinnan ollessa taas alhaalla energiantensiivisellä teollisuudella on kannustin sähköistää prosessejaan. Tuen säilyttävään osaan tulee kiinnittää huomiota ja arvioida muutostarpeita niin, että tuki kokonaisuudessa kohdentuu teollisuuden uudistamiseen. Tällä hetkellä riittää, että 50 prosenttia tuesta kohdentuu kehittämistoimiin, joilla tavoitellaan päästövähennyksiä, energiatehokkuusparannuksia tai uusiutuvan energian osuuden lisäämistä energiankulutuksessa. Uusiutuvan energiantuotannon ja ydinvoimat tuotannon kasvun ansiosta päästöoikeuden vaikutus sähkön hintaan pienenee tulevina vuosina, koska ne korvaavat päästöoikeuksia ostavia voimalaitoksia. Päästöoikeuden hinnat ovat nousseet selvästi vuoden 2021 alusta lähtien. Samalla päästökaupan ohjausvaikutus energiantuotannossa on kasvanut ja on selvää, että sähkön ja kaukolämmön päästöt painuvat hyvin alas vuoteen 2030 mennessä. Markkinoiden vahva ohjaus ja teknologian kehittyminen toteuttavat sähköistämisen tuen tavoitteita, eikä julkiselle tuelle ole enää aiemman kaltaista perustetta.

Uusien teknologioiden kehittämisellä ja käyttöön otolla on keskeinen rooli fossiilisista tuontipolttoaineista irtautumisessa, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja vähähiiliseen energiantuotantoon siirtymisessä. TKI-tuet johtavat tulevaisuudessa uusien puhtaiden teknologioiden tarjonnan lisääntymiseen. Tarvittavan muutoksen nopeuttamiseksi ja tehostamiseksi on tutkimus- ja demonstraatiovaiheessa olevia uusia teknologioita syytä tukea. Kehitysvaiheen jälkeen kaikkien teknologioiden tulee pärjätä kilpailuilla markkinoilla.

Jakeluvelvoite

Suomelle asetetut taakanjakosektorin EU:n päästötavoitteet vuodelle 2030 johtavat vaikeasti saavutettavaan liikenteen päästövähennystavoitteeseen. Liikenteen kestävyys siirtymää tulisi vauhdittaa. Talousarvioesitys kuitenkin hidastaa sitä heikentämällä sen kannustimia polttoaineveron alennuksella, joukkoliikenteen lippujen alv:n korotuksella, julkisen liikenteen rahoituksen piene-

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp Eriävä mielipide 1

nemisellä ja latausinfrastruktuurin luopumisella. Liikennepolttoaineiden valmisteveroa alennetaan vuoden 2024 alusta noin 170 miljoonalla eurolla kompensoimaan hallitusohjelman mukaisesta jakeluelvoitteen nousu-urasta syntyvää keskimääräistä polttoaineiden hinnannousua. Myöhemmin tullaan laskemaan myös polttoaineveron CO₂-komponenttia 100 miljoonalla eurolla. Polttoaineverojen laskulla on yhdessä jakeluelvoitteen alentamisen kanssa päästöjä lisäävä vaikutus, jolloin ilmastotavoitteiden saavuttaminen hankaloituu. Lisäksi toimet hidastavat liikenteen sähköistymistä. Myös hiilineutraaliutta ja vihreää siirtymää edistävät määrärahat liikenteen sektorilla vähenevät vuosina 2024—2027 selvästi. Ilmastolain mukaisesta hiilineutraaliustavoitteesta on pidettävä kiinni kuten hallitusohjelmassakin linjataan. Nyt ohjelma ja hallituksen teot ovat pahasti ristiriidassa.

Luvituksen sujuvoittaminen

Hallituksen suunnitelmat sujuvoittaa luvitusta ovat energiamurrosta ja vihreää siirtymää edistävälle tuotantoinvestoinneille sekä Suomen taloudelle hyväksi. Erityisesti tuulivoima ja sähkönsiirtoverkot ovat kärsineet pitkistä käsittelyajoista. SDP pitää luvituksen sujuvoittamista yhtenä tärkeimmistä vihreää siirtymää edistävästä hankkeista. Elinkeinoelämän keskusliitto on arvioinut, että Suomessa on jopa 20 miljardin euron arvosta investointihankkeita, jotka odottavat lupapäätöksiä tai ovat muuten viivästyneet luvitukseen liittyvien epävarmuuksien takia. Viime kaudella käyttöön otettiin vihreän siirtymän kannalta tärkeiden investointihankkeiden lupahakemuksille nopeutettu käsittely vuodesta 2023 vuoteen 2026 aluehallintovirastoissa ympäristönsuojelun ja vesilain mukaisessa lupakäsittelyssä.

On tärkeää varmistaa, että luvituksen keveneminen ei johda luontohaittoihin muun muassa varmistamalla ympäristöhallinnon riittävät resurssit sekä kansalaisten vaikuttamismahdollisuudet omaan elinympäristöönsä. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että lupaviranomaisilla on riittävästi osaamista, paikallista ymmärrystä sekä henkilöstöä ja muita resursseja lupaprosessin sujuvaksi toteuttamiseksi. Ekologisen kompensaation soveltaminen osana ympäristöluvitukselta hallitusohjelman mukaisesti ei saa johtaa luontoarvojen heikkenemiseen kokonaisuutena. On varmistettava, että lupaprosessissa hyväksytään vain täysimääräinen tai sitä suurempi (eli nettopositiivinen) luontoarvojen kompensaatio. Hallitusohjelmaan sisältyvä aluehallintouudistus vie aikaa ja on varmistettava, että aluehallintouudistus toteutetaan niin, ettei se viivästyä toimeenpanovaiheessa lupaprosesseja entisestään. Uudistuksen suunnitteluvaiheessa on tärkeää viedä eteenpäin esimerkiksi yhden luukun palvelun periaatetta sekä ottaa käyttöön palvelulupaus luvanhakijoille, jotta lupaprosessin pituus olisi paremmin ennakoitavissa. Tätä on edellyttänyt myös eduskunnan ympäristövaliokunta mm. rakentamislain uudistamisen yhteydessä (YmVM 27/2022 vp).

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

**Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp
Eriävä mielipide 1**

Helsingissä 9.11.2023

Matias Mäkynen sd
Juha Viitala sd
Helena Marttila sd
Riitta Mäkinen sd

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Suomi tarvitsee tuottavuus- ja talouskasvua

Julkisen talouden tervehtyttäminen edellyttää työmarkkinoiden uudistamisen sekä sopeuttamisen lisäksi myös talouskasvun edellytysten vahvistamista. Velkaantumisen lopettamisen sijaan julkisen talouden suunnitelmassa velkajunaan aiotaan lastata ennätysmäärä uutta velkaa, vaikka nyt ei ole näköpiirissä edelliskauden kaltaisia koronamenoja ja koronasta johtuvaa verotulojen laskua. Julkisen talouden tilanne on vakava.

Keskusta tukee hallituksen linjaa kasvattaa tutkimus- ja kehittämistoiminnan panostuksia määrätietoisesti edellisellä vaalikaudella parlamentaarisesti eduskuntapuolueiden kesken sovitun mukaisesti. Samoin hallituksen linja luvituksen sujuvoittamisesta on oikea. TKI-toiminnan vaikuttavuutta tulee lisätä ja tukien on kohdistuttava laajasti koko Suomeen. Tämä edellyttää, että yritysten ja korkeakoulujen yhteistyö on tiivistä kaikkialla Suomessa. T&K -toimintaan satsaaminen yksinään ei kuitenkaan riitä, jollei hallitus samanaikaisesti varmista sitä, että osaavaa työvoimaa on saatavilla.

Työmarkkinoita on uudistettava toimivammaksi esimerkiksi paikallista sopimista lisäämällä ja työttömyysturvaa uudistamalla. Hallituksen tavoite 100 000 lisätyöllisistä on oikea, mutta ei yksinään riitä vaan myös työperäistä maahanmuuttoa tarvitaan.

Useissa talousvaliokunnan asiantuntijalausunnoissa korostetaan työperäisen maahanmuuton kriittistä merkitystä kasvunäkymille. Suomen realiteetti on, että oma työikäinen väestömme on vähentymässä ja ilman uutta lisätyövoimaa kasvunäkymät jäävät vääjäämättä liian heikoiksi.

Hallituksen politiikan yksi akilleenkantapää on nuiva suhtautuminen työperäiseen maahanmuuttoon. Esimerkiksi hallituksen kaavailema ns. kolmen kuukauden sääntö työperäisten maahanmuuttajien poistamiseksi Suomesta, jollei päättyvän työn tilalle löydy sinä aikana työtä, on jo nyt vaikeuttamassa ulkomaisten osaajien houkuttelua Suomeen, koska hallituksen toiminta lisää epävarmuutta.

Hallitus on unohtamassa pienempien yritysten merkityksen. Yritysten kehittämisspalveluiden lakkauttaminen on lyhytnäköistä ja sitä Keskusta ei tue. Pk-yritykset ovat käyttäneet analyysi-, konsultointi- ja koulutuspalveluja erityisesti toiminnan uudistamiseen, uusien markkinoiden kartoittamiseen ja omistajanvaihdosten suunnitteluun sekä markkinoinnin kehittämiseen.

Keskusta on huolissaan myös hallituksen passiivisuudesta talouden näkymien synkentyessä, erityisesti rakennusalan vaikeasta suhdannetilanteesta. Hallitus on ottamassa toimeettomuudellaan tietoisin riskin konkurssien määrän kasvusta sekä heikentyvästä työllisyystilanteesta, jolloin saamatta jäävät verotulot ja kasvavat sosiaaliturvamenot voivat hallituksen säästöpäätöksistä huolimatta pahentaa entisestään alijäämää.

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp
Eriävä mielipide 2

Hallitus laiminlyö Itä- ja Pohjois-Suomen

Hallituksen politiikka on johtamassa Suomen jakamiseen kahtia. Hallitus on unohtanut itäisen Suomen ja Pohjois-Suomen tarpeet, vaikka Venäjän hyökkäyssodan seuraukset tuntuvat vahvimmin juuri rajamaakunnissa. Alueelliset erot Suomen sisällä ovat kärjistymässä rajusti, kun eri hallinnonalojen säästöt ovat kohdistumassa kohtuuttomasti Itä- ja Pohjois-Suomeen ja vastaavasti panokset ohjataan muualle.

Hallituksen linjavalinta itäisen Suomen jättämisestä yksin näkyy monella politiikkalohkolla, kuten muun muassa liikenneverkon kehittämisessä, aluekehitysrahoissa sekä energiaratkaisuissa. Itäinen Suomi tarvitsee ja on oikeutettu tasavertaisiin mahdollisuuksiin muun Suomen kanssa. Itäisen Suomen asia on myös mitä suurimmassa määrin turvallisuuspoliittinen kysymys. Näinä aikoina hallituksen luulisi ymmärtävän, mikä merkitys koko Suomen yhdenveroisella kehittämisellä olisi.

Keskusta ei hyväksy hallituksen toimintaa, vaan edellyttää että hallitus myös taloudellisesti resursoi itäisen Suomen strategisen visiotyön ja pohjoisen ohjelman Länsi-Suomen kasvupanostusten kaltaisella taloudellisella tuella.

Keskusta esittää myös, että maakuntien omaehtoiseen kehittämiseen varattu ns. AKKE-rahoitus sisällytetään aiotun suuruusena edelleen ensi vuoden talousarvioesitykseen. Nk. CBC-AKKE-rahoitus tulee suunnata suunnitellusti niille Suomen raja-aluemaakunnille, joille se oli myös tarkoitettu. 32 miljoonaa euroa tähän tarkoitettuja varoja on poistettu budjetista.

Biokaasutuotantoa vauhditettava ja uusiutuvan energiantuotantoon satsattava

Hallitusohjelmassa luvataan edistää biokaasutuotannon kehittämistä ja käynnistämistä sekä biokaasun monipuolista käyttöä. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan samanaikaisesti toimia sekä biokaasun tuotannon että käytön edistämiseen.

Hallituksen on olennaista varmistaa, että talousarvioon varatuilla määrärahoilla saadaan todella toteutettua uusia biokaasulaitos- ja kierrätyslannoitatuotantoinvestointeja Suomeen. Biokaasun tuotannon ja käytön toimenpiteitä tulee katsoa kokonaisuutena. Tämä edellyttää yhteistyötä eri ministeriöiden kesken (MMM, TEM, YM, LVM, VM). Kokonaiskoordinaatiota hallinnonalojen välillä on syytä vahvistaa. Haluamme myös tuoda esiin, että todennäköisesti uusiutuvan energian investointien luvitus ei tule nopeutumaan hallituksen tavoittelemalla tavalla, vaan toimenpiteet pikemminkin luovat epävarmuutta puhtaiden energiamuotojen investointiympäristöön. Lisäksi hallitus tuo biokaasulle uusia hallinnollisia velvotteita, jotka lisäävät hallinnollisia kustannuksia eivätkä edistä biokaasuinvestointeja.

Keskusta ei pidä viisaana hallituksen linjaa energiatuen myöntövaltuuden puolittamisesta. Uusiutuvan energian tuotanto on kriittisen tärkeä osa, jotta Suomeen saataisiin uutta puhdasta teollisuustuotantoa. Uusien energiantuotantomuotojen kaupallistaminen tarvitsee jatkossakin rahoitusta. Nyt uusien myönnettävien energiatukien määrä laskee merkittävästi, kun edellisen hallituksen kertaluonteisten tulevaisuusinvestointien ja Suomen kestävä kasvun ohjelman (RRF) uudet

Valiokunnan lausunto TaVL 22/2023 vp
Eriävä mielipide 1

rahoituskierrokset päättyvät. Keskusta kiinnittää myös huomiota riittävän määrärahatason varmistamiseen METKA-tukijärjestelmän osalta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtion talousarviota vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmaa 2024—2027 koskevassa mietinnössä huomioon edellä olevan.

Helsingissä 9.11.2023

Katri Kulmuni kesk
Timo Mehtälä kesk